

ב"ק מב לע"נ ר' אריה זאב בן ר' יצחק אייזיק שווערד ז"ל

חדושי הגר"ח הלוי - הלכות נחלות פרק ה הלכה ח

והנראה לומר בזה, דבכופר כיון דאינו משתלם אלא לאחר מיתה, א"כ ממילא דגם בלאו הכי טעמא דראוי אין הבעל חוב וכתובת אשה גובין מזה, ומשום דכיון דאינו משתלם אלא לאחר מיתה וכל חלות הכי חייב הוא לאחר מיתה, א"כ ממילא דהדין ממון של הכי חייב נעשה רק תחת ידי היורשין, ולא להנהרג: ואע"ג דעיקר חיובא דכופר הוא שייך להנהרג, והבנים רק מכח אבוהון הוא דקזכיין ביה, מדין ירושה, מ"מ הא ודאי דלא צריכינן לדין ירושתן שיהא חלות דין ממון על החיוב, כי אם דחייל דין ירושה גם על עיקר זכות הכי חייב, שהם נכנסים במקומו לזכות בחיוב זה, וממילא דהחיוב הוא שלהם מעיקרא, הואיל שבא לאחר מיתתו: ולהכי הוי דינא דאין הבעל חוב וכתובת אשה גובין מזה גם בלאו טעמא דראוי, דשעבודא דחוב לא חייל כי אם על דין ממון לחוד, והכא כיון דהדין ממון נעשה רק תחת ידי היורשין ולא להנהרג, א"כ ממילא דאין כאן דין ממון לגביית הבעל חוב וכתובת אשה, ואין גובין מהן: והוא הדין והוא הטעם לכל דיני ממון הבאין לאדם לאחר מותו, דלא צריכינן בהו לדינא דראוי, משום דבלאו הכי אין דין גבייה בהן, דליכא דין ממון בהו ברשות מורישינן:

ספר מנחת חינוך - מצוה נא - אות יז

[זי]... וכופר זה הוא כפרה, דבעלים מתכפרים בו, וצריך ליתן הכופר ליורשי הנהרג. ואם הרג אשה שיש לה בעל הכופר ליורשים ולא לבעל, דכופר אינו חייב אלא לאחר מיתה ואין הבעל יורש בראוי, כן הוא כאן בש"ס מ"ב ע"ב ור"מ פי"א ה"ב. והנה כאן בגמרא יליף רבי עקיבא מקרא דאין הבעל יורש כופר, דכתיב והמית איש או אשה מקיש וכו', ובתוס' שם ד"ה והוה, הקשו הא בבבא בתרא ק"ג ע"א, ילפינן מקרא אחר דאין הבעל נוטל בראוי, ותירצו דמהתם לא שמעינן ראוי כי האי דבא על ידי חבלה מחיים, על כן צריך קרא כאן בכופר. ... אפילו אם ירושת הבעל דאורייתא ונאמר דהבעל יורש מלוה, מ"מ אינו יורש כופר מגזירת הכתוב, כיון דהחיוב מתחיל לאחר מיתה, ... מ"מ כאן דמתחיל אחר מיתה גזר הכתוב דהוי ליה ראוי, א"כ אם שור הבעל נגח לאשתו אינו יורשה, וצריך ליתן הכופר ליורשים... ולענ"ד מה שהקשו [הלחם משנה וההפלאה שנזכרו למעלה בד"ה וכופר זה], למה לי קרא שאין הבעל נוטל כופר, בלאו הכי הוי ליה מלוה ומלוה הוי ראוי להרבה שיטות אף לגבי בעל, וגם קושית התוס' כאן דלמה לי קרא הא ילפינן בבבא בתרא מפסוק אחר שאין הבעל יורש בראוי. ולענ"ד דראוי לא הוי אלא אם הממון שייך להמת והיורש בא מכחו, כגון מלוה ששייך לו בחיים ואם מת יורשים אותו היורשים, וכן בנפלו להמת נכסים בירושה דשייכים לו יורשיו יורשים אותו, שייך לומר דגזר הכתוב דאין הבעל יורש מה שבא לאחר מיתה מה שאינו מוחזק להמוריש בשעת מיתה, אבל כופר דלא משכחת לה אלא לאחר מיתה, וזה גזר הכתוב דצריך לשלם הכופר ליורשים, א"כ אין הממון של המת כלל אפילו לאחר מיתה, כי התורה לא זיכתה לו כלל שיהיו המעות שלו ושיוורשיו יורשו אותו, רק התורה גזרה שהמזיק יתן כופר, ולמי תהיה הנתינה ליורשי ממון, אבל לא מחמת ירושה, אלא שגזר הכתוב, שהתורה זיכתה ליורשים בממון אם שור של אחד הרג מורישם וצריך כפרה, ותהיה הכפרה שיתן דמי נפשו ליורשים, אבל אין שייך כלל להמת לומר שהיורשים יורשים מכחו. ... אבל כאן אי לאו קרא הוה אמינא דהתורה גזרה דכופר יתן ליורשים, ויתנו לבעל דהוא הוי יורש אף לאחר מיתת אשתו, עיין תוס' בבא בתרא ק"ד ע"ב ד"ה מה אשה, ואין זה בתורת ירושה כלל, רק דגזר הכתוב שממון של כופר נתחייב המזיק ליורשי ניזק, וכאן הבעל היורש, על כן צריך קרא דאין הבעל נוטל הכופר, ולא מטעם ראוי, דאין הממון שלה ואינו בירושה כלל, רק החיוב מתחיל ליורשים, אך מ"מ גזר הכתוב כאן דלא ינתן לבעל, רק ליורשיה ממשפחת אביה שהם היורשים שזיכתה התורה להם, אבל אי לאו קרא הוה אמינא דהא דגזרה התורה ליתן כופר ליורשים לאו משום ירושה, רק כמו אחד שהזיק ממון חברו דישראל לחבירו, הכא נמי הנהרג הוא הזיק של יורשים, וצריכים ליתן להיורשים וכך היא גזירת הכתוב, א"כ הוה אמינא דנתן לבעל כיון דהוא היורש, על כן צריך קרא לזה דהתורה לא זיכתה לבעל בזה הממון. ... אך לכאורה לשון הגמרא בבא קמא **כאן קשה לפי זה**, דאמר ריש לקיש לא אמר רבי עקיבא אלא בכופר הואיל ואינו משתלם אלא לאחר מיתה, והוי ליה ראוי ואין הבעל נוטל בראוי, חזינן דכופר הוי ליה ראוי. אך באמת לא קשיא, דמתחילה סלקא דעתא בש"ס דרבי עקיבא סובר דכל הנזקין אין הבעל יורש, דכן גזר הכתוב, ומקשה והא רבי עקיבא סובר דהבעל יורש, א"כ אין סברא לאוקמי ההיקש בזה, ואפשר מורה ההיקש על דבר אחר, ומתרץ דכל הנזקין הבעל יורש, רק כופר דבא לאחר מיתה אינו נוטל, דמצינו בכמה מקומות דאין הבעל נוטל בראוי, חזינן דלא הוי יורש גמור כמו יורש אחר, א"כ מסתברא לאוקמי ההיקש דאין הבעל נוטל בכופר, דמ"מ לא הוי יורש גמור ולא זיכתה לו התורה כאן. ... ולפי מה שכתבנו, כיון דאינו בתורת ירושה כלל, א"כ אפילו שור של בעל שנגח לאשתו, אינו נוטל כלל אעפ"י שהוא אצלו, וכן בכור כמו שכתבנו לעיל, ואין צורך לכפול, וגם לא שייך תקנת חז"ל, דהם לא תיקנו אלא בירושת ראוי, אבל כאן לאו ירושה היא כלל כמו שכתבנו למעלה: